

Znanstveni i stručni skupovi

Treći hrvatski simpozij o nastavi povijesti

Treći hrvatski simpozij o nastavi povijesti, *Nacionalni pokret u Hrvatskoj u 19. stoljeću*, održan je u Poreču, u Hotelu "Parentium", od 25. do 28. ožujka 2008. godine, a njegova je ovogodišnja tema nastavak teme Drugog simpozija *Povijesno naslijeđe i nacionalni identiteti*, održanog u Opatiji 2006. godine. Skup je otvorila mr. sc. Marijana Marinović, viša savjetnica za nastavu povijesti u Agenciji za odgoj i obrazovanje, koja je sa svojim suradnicima, voditeljima Županijskih stručnih vijeća u Istarskoj i Primorsko-goranskoj županiji osmislila, organizirala i vodila cijeli simpozij kojem je nazočilo oko 250 sudionika iz cijele Hrvatske.

Svečanom otvaranju simpozija bio je nazočan i ravnatelj Agencije za odgoj i obrazovanje gospodin Vinko Filipović, koji je pozdravio sudionike skupa i kao temeljnu djelatnost Agencije za odgoj i obrazovanje istaknuo stručno usavršavanje učitelja i nastavnika.

Poslije svečanog otvaranja skupa i prigodnog glazbenog programa uslijedila su plenarna priopćenja.

Mr. sc. Marijana Marinović u svom priopćenju, *Povijesne osobe i poučavanje vrednota*, dala je smjernice za daljnji rad na osuvremenjivanju nastave povijesti i istaknula važnost stručnih skupova kao sredstva za stručno usavršavanje nastavnika i doprinos suvremenijem pristupu nastavi povijesti u našim školama.

Akademik Nikša Stančić, u svom priopćenju *Ljudevit Gaj – od svehrvatstva do ilirstva*, istaknuo je: "U Gajevoj ideologiji slavenska ideologija imala je [...] funkciju identifikacije hrvatske nacije kao slavenske nacije prema neslavenskoj mađarskoj i njemačkoj vladajućoj naciji u Monarhiji. [...] U sklopu *ilirске* cjeline vidio je kao zasebne identitete Hrvate, Slovence, Srbe i Bugare i smatrao da će oni trajno zadržati svoju individualnost."

Mr. sc. Tvrtko Božić u svom priopćenju, *Dr. Dinko Vitezić – krčki prosvjetitelj i preporoditelj*, prikazao je društveni, kulturni, politički i vremensko – prostorni okvir u kojem je djelovao dr. Dinko Vitezić, odvjetnik, političar, branitelj i promicatelj hrvatskih narodnih prava, rođen u Vrbniku 1822. godine.

Dr. sc. Željko Holjevac u svom priopćenju, *Pravo u službi nacionalnog pokreta: Stajališta Josipa Pliverića o pravnoj prirodi hrvatsko-ugarske zajednice u doba dualizma*, raspravlja o stajalištima Josipa Pliverića (1847-1907), sveučilišnog profesora pravnih znanosti i hrvatskog političara, koji je u doba dualizma dokazivao postojanje hrvatske državnosti, vrednujući je kao pravnu kategoriju, a ujedno je tumačio da Hrvatsko-ugarska nagodba ima valjanost međunarodnoga ugovora.

Timur Križakgovorio je o temi *Umjetnice na slici Vlabe Bukovca Hrvatski narodni preporod*. U izlaganju je opisao život i djelovanje primadone ilirskog pokreta Sidonije Rubido

Erdödy i prvačkinje Hrvatskog narodnog kazališta Marije Ružičke Strozzi, jedinih umjetnica koje su na zastoru prikazane. "Obje su po sudu Vlahe Bukovca bile izuzetne žene. Cilj ovog rada je objasniti zašto je tome tako i kako se podaci o njima mogu iskoristiti u nastavi povijesti. [...]. Ove dvije žene možda mogu pružiti drugačiji odgovor na mogućnosti žena u prošlosti. Obje su stekle slavu i, koliko god su njihovi životni putovi bili iznimni, proživjele su ga ne odričući se braka i majčinstva [...] Životi ovih umjetnica pružaju značajan poticaj proučavanju i podučavanju povijesti." (cit. T. Križak).

Dr. sc. Marko Trogrlić u svom priopćenju, *Politička misao Mihovila Pavlinovića*, "raščlanjuje i prikazuje političku misao dalmatinskog preporodnog prvaka, jednog od vođa Narodne stranke u Dalmaciji, teoretičara društva i nacije u osobi političara i ideologa Mihovila Pavlinovića (1831-1887)" te ističe: "Na početku 1860-tih je u njegovoj ideologiji naglasak na hrvatskoj ideji bio prisutniji nego kod ostalih dalmatinskih poglavito gradskih narodnjaka. U jednom kratkom razdoblju (1862-1865) naglasak je prenio na južnoslavensku ideju, da u novim prilikama (od 1866) postane najizrazitiji nositelj hrvatske nacionalne i državne ideje među narodnjacima, kako u sjevernoj Hrvatskoj tako i u Dalmaciji" (cit. M. Trogrlić).

Dr. sc. Jasna Turkalj u svom priopćenju, *Ideologija Ante Starčevića u pravaškim humorističko-satiričkim listovima druge polovice 19. stoljeća*, istaknula je: "premda je u navedenom razdoblju izlazio cijeli niz pravaških humorističko-

satiričkih listova od kojih su neki imali istaknutu ulogu u pravaškoj političkoj propagandi povjesničari im nisu posvećivali dovoljno pažnje. [...] Glavno obilježje humorističko-satiričke štampe jest da u raznim izražajnim formama na duhovit i smiješan način komentira i ističe vrijednosni sud o aktualnim političkim i društvenim pojavama, događajima i pojedincima." Premda listove nije potpisivao kao urednik, pero Ante Starčevića se "otkriva u oštroj političkoj i društvenoj satiri u prozi, stihu i karikaturi." (cit. J. Turkalj).

Zanimljiva su bila i priopćenja dr. sc. Josipa Vrandečića (*Život i djelo Antonia Bajamontija*) i mr. sc. Dunje Modrić-Blivajs (*Izidor Kršnjavi – promicatelj hrvatske kulture i školstva*).

Drugi dan simpozija, 27. ožujka 2008, bio je predviđen za terenski rad.

Sudionici su podijeljeni u pet skupina koje su oko 8.00 sati krenule u upoznavanje jednog dijela Istre. Voditelji grupa: Miranda Domjanić, prof., mr. sc. Daniel Bogešić, mr. sc. Marino Baldini, Žarko Berić, prof., i Vladimir Torbica, prof., trudili su se da nam terenski rad bude sadržajima bogat i ugodan. Cilj rada moje skupine bio je upoznavanje *Poreča, Motovuna, Buzeta, Roča, Huma* i, naravno, *Aleje glagoljaša*, izuzetnog i osobitog spomenika glagoljici podignutog uz cestu od Roča do Huma. S obje strane ceste redaju se spomen-obilježja: Stup Čakavskog Sabora, Stol Ćirila i Metodija, Sijelo Klimenta Ohridskog, Glagoljski lapidarij, Klanac hrvatskog Lucidara, Vidikovac Grgura Ninskog, Uspon Istarskog Razvoda, Zid hrvatskih protestanata i heretika, Odmorište

Žakna Jurja, Spomenik otporu i slobodi i Vrata Huma. Putovanje Alejom glagoljaša završava pred posljednjim, jedanaestim, obilježjem – gradskim vratima Huma. *Aleja glagoljaša* je projekt Čakavskog sabora, njen je idejni začetnik književnik Zvane Črnja, osmislili su je prof. dr. Josip Bratulić i kipar Želimir Janeš. Po povratku s terena, oko 19.00 sati, svi smo se složili da nas kiša i prohladno vrijeme nisu spriječili da uživamo u istarskom krajolik i baštini, domaćim kulinarskim specijalitetima i gostoprilstvu domaćina. Ovakvih korisnih iskustava svakako bismo se trebali sjetiti kad planiramo jednodnevna ili višednevna stručna putovanja sa učenicima.

Trećeg dana simpozija, u petak 28. ožujka, na red su došle i radionice – primjeri iz nastavne prakse.

Prikazano je pet različitih primjera iz prakse koji su se sadržajima dobro uklopili u temu simpozija *Nacionalni pokret u Hrvatskoj u 19. stoljeću*. Zbog velikog broja sudionika rad u radionicama nije bio izvediv pa su nastavnici – praktičari svoja iskustva i primjere iz prakse predstavili svim sudionicima izlaganjem uz Powerpoint prezentaciju.

Igor Dobrić, *Izvanškolske mogućnosti učenja – dr. Juraj Dobrila i narodni preporod u Istri*, prikazao je kako danas, u informatičkom dobu 21. stoljeća, uz pomoć informacijskih tehnologija i obrade podataka uz pomoć računala, nastaju raznovrsne baze podataka. Informacijske tehnologije nude velike mogućnosti uporabe pa ih je nužno što prije primijeniti u školama, ne samo u izvannastavnim aktivnostima već i u svakodnevnoj nastavi.

Smiljana Lazić-Marinković, nastavnica povijesti u Školi primijenjene umjetnosti i dizajna u Zagrebu, na primjeru iz prakse *Samostalni istraživački rad učenika – Hermann Bolle i Obrtna škola u Zagrebu*, prikazala je rezultate istraživanja o Hermannu Bolleu, utemeljitelju Obrtne škole (danas Škole primijenjene umjetnosti i dizajna) u Zagrebu, njenom ravnatelju i odličnom pedagogu i učitelju pune 32 godine (od 1882. do 1914). Istraživanje je prikazala kao rezultat suradnje sa nastavnicima stručnih predmeta u školi, te Hrvatskim školskim muzejom i autoricom izložbe *Hermann Bolle i Obrtna škola Zagrebu*, gospođom Vesnom Rapo. Uz izlaganje o rezultatima istraživanja, za radionicu je pripremila 3 dokumenta i 2 fotografije s pitanjima za analizu. Dokumente i fotografije inače koristim u nastavi pri obradi nastavne jedinice *Hrvatska u vrijeme bana Khuena Hedervarija*. Sudionicima simpozija prikazala sam i “memoar” drugoj osobi zaslužnoj za osnivanje Obrtne škole i promicanje školstva i kulture u Hrvatskoj, Izidoru – Isi Kršnjavom. *Platno – lik Izidora Kršnjavog* zajednički je rad učenika i profesora, a nastao je ispisivanjem naših imena. Projekt su osmislili i izveli učenici trećeg razreda grafičkog i foto-odjela u suradnji s profesorima. Cilj ovakvog načina rada je izaći iz okvira poučavanja povijesti kao zasebnog predmeta, te poučavanje povijesti kao integriranog predmeta.

Jagoda Krešić, *Projektna nastava – Hrvatska narodna čitaonica u Metkoviću 1873. godine*. Na ovom primjeru iz prakse, nastavnica povijesti u Gimnaziji Metković

u Metkoviću, prikazala je kako obrađuje nastavnu jedinicu *Narodni preporod Hrvata u Dalmaciji i Istri*. “Svrha i cilj nastavne jedinice: obraditi narodni preporod u Dalmaciji i Istri (preporodni pokret u Dalmaciji, čitaonice i javna glasila, Mihovil Pavlinović suprostavlja se velikospstvu, na primjeru zavičajne povijesti pokazati ulogu don. Mihovila Pavlinovića u narodnom preporodu u Dalmaciji)” (cit. Iz Pripreme za nastavni sat).

Karmen Perković, nastavnica povijesti u OŠ Ivan Goran Kovačić u Zagrebu, kao primjer iz nastavne prakse prikazala je *Igrokaz u nastavi povijesti – Znameniti Ilirci i njihov doprinos buđenju nacionalne svijesti*. Projekt se uklapa u nastavnu jedinicu *Hrvatska u preporodno doba (1835-1848)*. “Rješenje i cilj projekta: Oteti zaboravu jedan od najvažnijih povijesnih događaja iz nacionalne prošlosti

19. stoljeća kojim su postavljeni temelji hrvatskog građanskog i demokratskog društva. Razvijati ljubav učenika prema domovini, vlastitom narodu i jeziku.” (cit. K. Perković) Projekt je realiziran uz suradnju nastavnica hrvatskog jezika i glazbene kulture, roditelja i uže lokalne zajednice. Javna izvedba projekta bila je na danima otvorenih vrata škole – tu je predstavljen užoj lokalnoj zajednici uz odaziv predsjednika RH.

Melita Jesih Matić, nastavnica povijesti u Općoj ženskoj gimnaziji sestara milosrdnica u Zagrebu, izlaganjem *Uključivanje povijesti škole u nastavni program – Juraj Haulik*, prikazala je kako u nastavi povijesti učenice proširuju spoznaje o osnivaču njihove škole i prvom zagrebačkom nadbiskupu. “U središtu grada Zagreba postoji Haulikova ulica. Odakle ime toj ulici? Ne bi se moglo

reći da je hrvatskog podrijetla. Nekoliko minuta hodom prema užem središtu, smješten je Samostan Družbe sestara milosrdnica. U parku tog, inače najvećeg hrvatskog samostana, je Haulikova bista. U kakvoj su vezi Haulik i samostan? Znači li slučajnom prolazniku nešto Haulikovo ime?” to su pitanja na koja učenice traže odgovore i izvan učionice, u neposrednoj blizini škole (cit. M. Jesih Matić).

Na kraju skupa izražena je zahvala znanstvenicima, sudionicima simpozija, za izuzetno vrijedne priloge, kao i poziv na suradnju svima koji mogu pripomoći u daljnjem unapređivanju i osuvremenjivanju nastave povijesti. Novi pristupi nastavi velik su izazov nastavnicima. Stručni radovi znanstvenika i primjeri iz prakse učitelja bit će objavljeni u Zborniku trećeg hrvatskog simpozija o nastavi povijesti, sa željom da njihova iskustva pridonese uvođenju novih tema i pristupa nastavi povijesti u Republici Hrvatskoj.

Smiljana Lazić Marinković

IX. državno natjecanje iz povijesti, Opatija, 5-7. svibnja 2008.

Državno natjecanje iz povijesti održano je u Opatiji od 5. do 7. svibnja, u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje. Natjecanje se odvijalo u dvije kategorije: 1. pisana provjera znanja (četiri skupine) za srednje škole; 2. samostalni istraživački radovi učenika za osnovne i srednje škole.

Natjecanje je svečano otvoreno u Osnovnoj školi Rikard Katalinić Jeretov

u Opatiji, koja je bila škola domaćin ovogodišnjeg natjecanja. Učenike i njihove mentore pozdravili su: dr. sc. Željko Holjevac, predsjednik Državnog povjerenstva za provedbu natjecanja iz povijesti, Fredi Glavan, prof., ravnatelj škole, dr. sc. Amir Muzur, gradonačelnik Opatije, i mr. sc. Oleg Đaković, predstojnik podružnice Agencije za odgoj i obrazovanje u Rijeci. Održan je i prigodni program u izvedbi učenika. Predsjednik Državnog povjerenstva dr. sc. Željko Holjevac u svom pozdravnom govoru naglasio je da su već svi koji su došli na natjecanje najbolji i zaželio svima puno uspjeha i dobre rezultate. Motivirajuća je bila poruka učenicima gradonačelnika Opatije koji povijest i bavljenje poviješću smatra dobrim i unosnim poslom, posebice vezanim za turističku djelatnost i valorizaciju prostora.

Učenici Hotelijersko-turističke škole iz Opatije predstavili su svoj projekt *Opatija – grad muzej srednje Europe* pod mentorstvom profesorice Branke Radetić i na taj način sudionicima predstavili Opatiju kroz povijest. Učenici sudionici projekta ujedno su bili i vodiči tijekom razgleda Opatije, koji je bio organiziran za učenike u utorak, nakon pisane provjere znanja.

Vodič učenicima i mentorima kroz natjecanje bio je Bilten 1 i 2, iz kojega bih izdvojila dobrodošlicu tajnice Državnog povjerenstva mr. sc. Marijane Marinović: *Za vrijeme boravka u Opatiji lijepo se provedite, nađite vremena za druženje i prijateljstvo i upoznajte Grad. Sa sobom ponosite lijepe uspomene i ostanite prijatelji. Ostanite uvijek u društvu najboljih!*

U utorak 6. svibnja učenici su prema kategorijama pisali provjere znanja ili predstavljali i branili radove. Pisane provjere znanja konstruirane su na osnovu standarda koji se primjenjuju prilikom izrade Nacionalnih ispita i Državne mature, a dobre rezultate pisanih provjera možemo smatrati korakom prema usklađivanju metoda provjeravanja postignutih znanja i vještina na svim razinama. Presentacije i obrane samostalnih istraživačkih radova učenika u osnovnim i srednjim školama trajale su tijekom poslijepodneva, i bila je to sjajna prezentacija učeničkog sagledavanja i istraživanja povijesti.

Nastavnici mentori imali su priliku razgledavati Opatiju za vrijeme trajanja pisanih provjera, a nakon toga i svi učenici. Nakon ručka učenici i mentori mogli su odabrati izlete u Mošćenice ili Kastav, koji su bili zanimljivi i poučni, a svojom gostoljubivošću iskazali su se domaćini ovih gradića.

Tijekom večernjih sati učenici i mentori imali su prilike uvida u službene rezultate natjecanja i pisane provjere znanja, po kategorijama. Svi rezultati i rang liste bit će objavljeni na web stranica Agencije za odgoj i obrazovanje.

U srijedu, 7. svibnja, mentori i učenici koji su sudjelovali u kategoriji *Samostalnih istraživačkih radova učenika*, dobili su obrazloženja vrednovanja radova od članova prosudbenih povjerenstva za samostalne istraživačke radove učenika. Ove godine radovi su vrednovani po novim kriterijima, koji su prvi put zaživjeli i u praksi. Kriteriji su uvelike pospješili kvalitetu učeničkih radova, no uvijek ostaje prostora za poboljšanje

kriterija, a samim time i kvalitete samostalnih učeničkih istraživačkih radova.

Održan je i *okrugli stol* na kojem su sudjelovali nastavnici i učitelji mentori i članovi Državnog povjerenstva. Okrugli stol vodio je predsjednik Državnog povjerenstva za natjecanje Željko Holjevac. Na samom početku u ime Povjerenstva predsjednik se ispričao zbog manjih tehničkih pogriješaka. Na *okruglom stolu* učitelji i nastavnici predlagali su i iznosili konkretne prijedloge, primjedbe i probleme u svezi samostalnih istraživačkih radova učenika u osnovnoj školi, samostalnih istraživačkih radova učenika u srednjoj školi, rada županijskih povjerenstva, stručnog usavršavanja za nastavnike u svezi izradbe samostalnih istraživačkih radova učenika. Sve prijedloge će razmotriti Povjerenstvo i prosljediti ih Agenciji za odgoj i obrazovanje. Cilj ovog razgovora bio je iz nastavničke perspektive dobiti što više konkretnih prijedloga, kako bi natjecanje bilo što kvalitetnije i još bolje, a povećala se zainteresiranost učenika za natjecanje iz povijesti i uopće za nastavu povijesti.

Izdvojila bih zajedničku inicijativu svih nastavnika mentora glede mogućnosti direktnog upisa ili barem priznavanja određenog broja bodova najboljim učenicima na natjecanju na odsjecima za povijest filozofskih fakulteta i srodnim fakultetima, primjerice Fakultetu političkih znanosti, Pravnom fakultetu i drugim. Smatramo da bi učenici time bili adekvatno nagrađeni, a i natjecanje bi tako dobilo značajniji rejting, te bi i učenici bili motiviraniji. Prijedlog će Državno povjerenstvo uputiti Agenciji, a ona srodnim fakultetima.

Usljedila je svečana podjela nagrada i priznanja te zatvaranje natjecanja popraćeno priredbom učenika škole domaćina. Predsjednik Željko Holjevac zahvalio se gostoljubivim domaćinima, organizatorima natjecanja i povjerenstvu u ime učenika i nastavnika, i time zatvorio natjecanje.

Organizacijski dio natjecanja vodila je viša savjetnica mr. sc. Marijana Marinović, koja je ujedno i tajnica Državnog povjerenstva za natjecanje iz povijesti. Pokazalo se da su timski rad i dobra organizacija više od pola izvršno obavljenog posla.

Suzana Pešorda

Međunarodna Radionica budućnosti 2008-2010: "Naracije i konstrukcije o identitetu/nacionalnosti/povijesti u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji u 20. i 21. stoljeću"
(Internationale Zukunftswerkstatt 2008-2010: "Narrationen und Konstruktionen von Nationalität/ Identität/Geschichte in Bosnien und Herzegowina, Kroatien und Serbien im 20. und 21. Jahrhundert")

U Zagrebu je od 10. do 13. travnja 2008. u organizaciji Goethe-Instituta Kroatien, Instituta za Istočnu Europu Slobodnog sveučilišta u Berlinu (Freie Universität Berlin) i Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, održan međunarodni znanstveno-stručni skup, Radionica budućnosti, namijenjen mladim znanstvenicima, prvenstveno doktorandima. Na Radionicu su bili

pozvani doktorandi sociologije, povijesti, filozofije, etnologije, politologije i književnosti koji se istraživački bave temom "Naracije i konstrukcije o identitetu/nacionalnosti/povijesti u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji u 20. i 21. stoljeću". Radionica budućnosti zamišljena je kao trogodišnji projekt koji bi se odvijao svake godine u drugoj državi, prvo u Zagrebu, zatim u Beogradu i Sarajevu. Cilj Radionice je da se doktorandi upoznaju, razmijene iskustva i uspostave međunarodne kontakte s istraživačima različitih disciplina, a toj svrsi služi i oblikovana internetska platforma (www.goethe.de/kroatien), na kojoj se mogu pronaći informacije o Radionici, biografije i područja interesa doktoranata kao i sažeci njihovih izlaganja. Na prvoj Radionici u Zagrebu sudjelovalo je 35 mladih istraživačica i istraživača iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Austrije, Njemačke i drugih država, a njihova su izlaganja podijeljena u tri sekcije: Povijest, zatim Književnost/jezik/umjetnost te Ratno iskustvo/transformacija. Radionicu budućnosti u Zagrebu otvorio je prof. dr. Holm Sundhaussen (Berlin) predavanjem "Povijest: Most između prošlosti i budućnosti. Napomene o Radionici budućnosti". Prof. dr. Sundhaussen, voditelj Katedre za povijest Jugoistočne Europe na Institutu za Istočnu Europu Slobodnog sveučilišta u Berlinu, ugledni je stručnjak za povijest Jugoistočne Europe, a poseban interes njegovog znanstvenog rada čini kultura sjećanja. U svom predavanju razmatrao je koliko prošlost određuje budućnost i razlagao kako su 19. i 20. stoljeće obilježile

moderne nacije i, s njima povezano, konstruiranje brojnih mitova, u čemu su veliku ulogu imali i povjesničari, od kojih su mnogi zanemarili regulatorne prakse svoje discipline ili su se, štoviše, njima služili da opravdaju svoje teze. Prof. dr. Sundhaussen govorio je i o sjećanju, za koje je naveo da je jedan od najnestabilnijih fenomena, upozorivši da prošlost nikad ne zahvaćamo u totalitetu već kroz svoje percepcijske filtere, koji su uvelike kulturalno, socijalizacijski i medijski određeni, i upravo bi problematiziranje tih percepcijskih filtera bio zadatak znanstvenika, odnosno sudionika Radionice budućnosti. Prof. dr. Sundhaussen izlagao je o posljedicama koje prate pokušaje zaboravljanja i potiskivanja prošlosti, posebno ako ta prošlost nije reflektirana, ističući važnost suočavanja sa prošlošću i zaključujući da povjesničari trebaju biti predvodnici tog procesa suočavanja sa prošlošću jer prošlost ipak u velikoj mjeri određuje budućnost. Sekciju Ratno iskustvo/transformacija otvorila je dr. Nataša Bašić (Wien/Magdeburg) predavanjem "Vrijeme ubijanja. Mladi veterani o ratnom iskustvu u Bosni i Hrvatskoj,, a sekciju Književnost/jezik/umjetnost otvorila je dr. Miranda Jakiša (Berlin) predavanjem "Kontingentno neprijateljstvo? – Rat u srpskoj, hrvatskoj i bosanskoj književnosti,,. Ovdje ću se osvrnuti na sekciju Povijest, koju je otvorila prof. dr. Iskra Iveljić (Zagreb) predavanjem "U potrazi za novom paradigmom. Hrvatska historiografija nakon sloma Jugoslavije,,. Prof. dr. Iveljić svoju je analizu hrvatske historiografije nakon raspada Jugoslavije započela kratkim

opisom stanja u jugoslavenskoj historiografiji u razdoblju od 1945. do 1990. godine. Istaknula je kako smatra da je jugoslavenska historiografija manje bila zajednička historiografija, a više zbir pojedinačnih historiografija, što se napose može vidjeti i u velikoj analizi jugoslavenskih udžbenika napravljenoj 1985. godine (zainteresirani čitatelji o tom će istraživanju pronaći informacije u knjizi "Istoriografija, marksizam i obrazovanje,, Beograd, 1986). Nakon tog uvodnog dijela, Iskra Iveljić istaknula je velike promjene koje su u hrvatskoj historiografiji uslijedile 90-ih godina 20. stoljeća, opisujući posebno tendencije revizionizma i negativne posljedice koje su ih pratile. Analizirala je zatim znanstvenu hrvatsku historiografsku produkciju nakon 1990. godine, navodeći struje u hrvatskoj historiografiji. U diskusiji nakon predavanja prof. dr. Sundhaussen složio se s njezinim mišljenjem da nije postojala zajednička jugoslavenska historiografija, što je potvrdio i prof. dr. Damir Agičić navodeći da su se povjesničari na kongresima jugoslavenskih povjesničara bavili uglavnom nacionalnom poviješću. Potonji je govorio o stanju s hrvatskim udžbenicima povijesti nakon 1990, spominjući zbivanja oko separata za nastavu najnovije hrvatske povijesti u Podunavlju kao i novih udžbenika za osmi razred. Na problematiku udžbenika povijesti u Srbiji kratko se osvrnuo Bogdan Trifunović, izdvajajući napade javnosti na pojedine udžbenike povijesti.

U povijesnoj sekciji izlagalo je 12 izlagačica i izlagača koji su imali na raspolaganju 20 minuta za svoje izlaganje, a

mogli su sudjelovati i u diskusiji za koju je ostavljeno 60 minuta nakon svaka tri izlaganja. Sekciju Povijest moderirali su profesori Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: Iskra Iveljić, Ivo Goldstein, Božena Vranješ Šoljan i Tvrтко Jakovina.

Sara Bernasconi, "Žene i modernizacija u Bosni i Hercegovini od 1878-1918. – kolektivna biografija", izložila je početna istraživanja svoje disertacije. Govorila je o modernizacijskim procesima koje je provodila Austro-Ugarska tijekom upravljanja Bosnom i Hercegovinom, s posebnim naglaskom na odnos modernizacije i položaj žena u BiH. Tu rodnu problematiku S. Bernasconi želi obraditi preko kolektivne biografije 25 bosansko-hercegovačkih žena različitog konfesionalnog podrijetla. Cilj je detaljno rekonstruirati biografije odabranih žena prisutnih u javnosti (koje su uglavnom radile u prosvjeti) te, pored rodne problematike, analizirati i problem njihovog nacionalnog i političkog identiteta. S. Bernasconi se u svome istraživanju oslanja na recentne pristupe u njemačkoj historiografiji koji se temelje na teoriji javne i privatne sfere Jürgena Habermasa.

Mirela Čokešić, "Političko djelovanje Stjepana Radića kao posljedica etnoloških istraživanja Antuna Radića", izlagala je o etnološkom radu Antuna Radića i stavovima braće Radić o seljaštvu.

Oleg Soldat u svom je izlaganju "Identitet i istorija u Evropi i na Balkanu. Prošlost i perspektive" filozofski promišljao kolektivne identitete na Balkanu i odnos Europe prema njima.

Franko Dota, "Istra 1943-1956: Historiografske interpretacije", govorio je kako je talijanska i jugoslavenska (nakon 1990. slovenska i hrvatska) historiografija interpretirala progon Talijana i odlazak talijanskog stanovništva iz Istre za vrijeme Drugog svjetskog rata i nakon njega.

Marc Živojinović, "Narativi i rituali titoističkog kulta ličnosti kao ponuda za identifikaciju", razmatrao je kult ličnosti Josipa Broza Tita u Jugoslaviji (kojim se bavi u sklopu svoje disertacije) pokušavajući dati periodizaciju popularnosti njegova kulta i prikazujući ritual štafete za Dan mladosti.

Katja Sussner, "Identitet uklesan u kamen – o odnosu javnog prostora i kolektivnih identiteta", svojim istraživanjem nastavlja interes za javni prostor kojeg je potaknuo teorijski recentni prostorni obrat. Pri tom je zanima utjecaj javnog prostora na stvaranje kolektivnih identiteta, koji je promatrala na primjeru Sarajeva (tema njezine disertacije), analizirajući sarajevske spomenike.

Marko Zubak u svom je izlaganju, "Omladinski tisak u Jugoslaviji (1968-1978): Put od jugoslavenskog preko nacionalnog do urbanog identiteta", prikazao koncept omladinskog tiska u Jugoslaviji pronalazeći u njemu elemente buntovništva i analizirajući različite identitete koje je taj tisak propagirao. Zubak se usredotočio na zagrebački omladinski tisak (koji je promatrao u kontekstu ljubljanskog i beogradskog) i analizirao njegovo propagiranje jugoslavenskog, zatim nacionalnog te na kraju urbanog identiteta.

Tri su izlaganja bila posvećena procesu izgradnje bošnjačke nacije.

Admir Mulaosmanović u svom se izlaganju, "Bošnjaci i problem konstruiranja nacije", koncentrirao na problem imenovanja bošnjačke nacije i s njime povezanim problemom odnosa muslimanstva i bošnjaštva.

Dženita Sarač, "Bošnjaci 1980-1990. godina. Odnos nacionalnog i religijskog identiteta", promatrala je prožimanje religijskog i nacionalnog identiteta u Bošnjaka i stav jugoslavenskih vlasti prema tom pitanju.

Iva Lučić, "Nejasan proces izgradnje nacije u socijalističkoj Jugoslaviji. Studija slučaja: bosanski muslimani 1966-1972.", izlagala je o ambivalentnom procesu izgradnje nacije u BiH na primjeru bosanskih muslimana, usredotočavajući se na popis stanovništva iz 1971. godine na kojem je uvedena kategorija musliman kao nacionalni identitet i na rasprave koje su tome prethodile.

Dva izlaganja posvećena udžbenicima izazvala su posebno zanimanje.

Jelena Marković, "(Re)konstrukcije lokalnih, regionalnih, nacionalnih i nadnacionalnih identiteta u hrvatskoj udžbeničkoj produkciji od 1945. godine do danas", analizirala je čitanke te udžbenike za nastavni predmet "Priroda i društvo", koji su učenicima prvi udžbenici, a u prošlosti su bili i među prvim publikacijama s kojima su se učenici susretali. S obzirom da su, zbog prilagođenosti dječjoj dobi, udžbenici pojednostavljeni, J. Marković upozorava na njihovu ideološku determiniranost, posebno u vremenu društvenih kriza. Ona ističe da su udžbenici također u službi održanja

društvenih odnosa i mjesto sukreiranja individualnih i kolektivnih identiteta.

Bogdan Trifunović, "Institucionalno oblikovanje povijesti u školskim udžbenicima socijalističke Jugoslavije", komparativno je analizirao udžbenike povijesti izdavane u Beogradu, Zagrebu i Sarajevu. Trifunović naglašava da je ustroj jugoslavenske države, koji je republikama davao značajnu autonomiju, omogućio republičkim središtima da samostalno vode obrazovnu politiku. Analizom udžbenika povijesti Trifunović je nastojao pokazati intervenciju republičkih središta oko potiskivanja te drugačijih tumačenja kontroverznih pitanja novije zajedničke povijesti jugoslavenskih naroda (srpska hegemonija u prvoj Jugoslaviji, nacionalna pitanja, Nezavisna Država Hrvatska itd), čime je želio dokazati suprotstavljenu povijesnu perspektivu u udžbenicima izdanima u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj za vrijeme socijalističke Jugoslavije.

Osim povijesne sekcije, i u ostalim je dvjema sekcijama za povjesničare bilo zanimljivih izlaganja, od kojih izdvajam izlaganje Borisa Žujka, "Mediji i nacionalni identitet u Srbiji 1986-2000." i izlaganje Nemanje Zvijera, "Filmska konstrukcija ideološkog identiteta socijalističke Jugoslavije", koji je analizirao konstruiranje ideološkog identiteta socijalističke Jugoslavije u filmu "Bitka na Neretvi" Veljka Bulajića (Drugi svjetski rat, neprijatelj, partizani, Tito i partija, socijalističko jugoslavenstvo, martirološki obrazac, klasni obrasci, kolektivizam, egalitarizam, multietničnost i nacionalna jednakost, samoupravljanje). U sklopu Radionice budućnosti predavanje je

održao i prof. Ante Tonči Vladislavić (Zagreb), "Drugarica á la mode: odijevanje i moda u Zagrebu od 1945. do 1960.", a dr. Christine Magerski (DAAD) iznijela je "Informacije o studiranju, istraživanju i mogućnostima potpore u Njemačkoj". Završnu diskusiju vodio je dr. Ulf Brunnbauer (Berlin) koji je istaknuo društvenu odgovornost povjesničara i potrebu da, nakon što su neki od povjesničara bili demijurzi nacije, sada budu oni koji će pokazati kako se nacije konstruiraju.

Na kraju mogu reći da su neka izlaganja u sekciji Povijest, kao što je uobičajeno na skupovima, bila bolja, a neka, bilo načinom izlaganja, pripremljenosti, teorijskom profiliranosti ili brojnošću iznesenih problema, slabija. S obzirom na središnje teme Radionice (nacionalnost i identitet), iz izlaganja je primjetno da većina mladih doktoranata poznaje teorije nacije (npr. Hobsbawma, Gellnera, Smitha), ali je rijetko koja izlagačica ili izlagač u svojim prezentacijama navodio teorije identiteta. U zaključku treba istaknuti kako je Radionica budućnosti iznimno važna za međunarodnu komunikaciju mladih znanstvenika, kako s onima iz regije (posebno jer su hrvatskoj historiografiji uglavnom slabo poznata kretanja u historiografijama država bivše Jugoslavije), tako i s onima iz drugih europskih država (korisno je vidjeti kako inozemni znanstvenici gledaju na povijest država bivše Jugoslavije).

Branimir Janković

Obični ljudi u neobičnoj zemlji. Svakodnevni život u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji 1945. do 1990. Jugoslavija između istoka i zapada – Glavni urednik Mire Mladenovski, Udruženje za društvenu istoriju – EUROCLIO, Beograd 2007, 163 str.

Početak travnja 2008. u Novinarskom domu u Zagrebu održana je promocija priručnika za nastavnike *Obični ljudi u neobičnoj zemlji*. Na promociji su bili ugledni gosti – Joke van der Leew-Roord, izvršna direktorica Euroclia, Nienke Troostar, ambasadorica Kraljevine Nizozemske u Hrvatskoj, predstavnici prosvjetnih vlasti i institucija te nastavnici povijesti iz Zagreba. Priručnik je rezultat gotovo petogodišnjeg rada nastavnika povijesti iz Hrvatske i susjednih zemalja. Europska udruga nastavika povijesti, Euroclio, inicirala je projekt 2003. godine, a financirale su ga vlade Danske i Nizozemske.

"Unaprijeđenje poučavanja povijesti i civilnog društva u regiji" bio je naziv projekta u početku, a od 2007. se zove "Povijest na djelu – priprema za budućnost". Ciljevi projekta bili su podržati razvoj poučavanja povijesti i civilnog društva te promovirati suradnju, kritičku svijest, uzajamno razumijevanje te mir, stabilnost i demokraciju u regiji. Projekt je podržavao i poticao razvoj udruga nastavnika povijesti te je organiziran velik broj seminara, i u Hrvatskoj, na kojima je sudjelovalo više od 500 nastavnika. Tijekom proljeća 2008. u Hrvatskoj su održana četiri seminara – u Rijeci, Osijeku, Splitu i Zagrebu.

Priručnik, koji se sastoji od 20 radionica, nudi suvremene metode rada u nastavi koje aktiviraju učenika u nastavi povijesti nudeći obilje izvornog materijala s područja ideologije, životnog standarda i masovne kulture. Prva cjelina, Ideologija, nudi 7 radionica o međunarodnom položaju Jugoslavije u doba hladnog rata, vladajućoj ideologiji (bratstvo-jedinstvo, kult vođe), o ljudskim slobodama te masovnim organizacijama. Neki od naslova su “Početak ili kraj demokracije?”, “Radni logori i nakon rata!” te “Socijalizam bez ljudskog lika”.

Životni standard obrađuje sadržaje kao što su potrošačko društvo, položaj žene, zdravstvo, školstvo te utjecaj tehnologije na svakodnevni život. Suprotnosti selo-grad, istok-zapad, stari-mladi te muzika, film, moda, zabava i sport teme su radionica u trećoj tematskoj cjelini – Masovna kultura.

Za vrijeme trajanja projekta, a posebno u zadnje dvije godine, kroz niz seminara u Hrvatskoj, su autori radionica i sudionici projekta pokazali su kako se priručnik može koristiti u nastavi s obzirom na postojeći plan i program nastave povijesti. Radionice je moguće prilagoditi i radu u osnovnim školama.

Želite li besplatno dobiti primjerak priručnika, pošaljite svoje podatke na adresu: Hrvatska udruga nastavnika povijesti, Klaićeva 1, Zagreb. Ponuda vrijedi do isteka zaliha.

Karolina Ujaković

The Past in the Present. Identity, Diversity and Values (Prošlost u sadašnjosti. Istraživanje identiteta, različitosti i vrijednosti kroz podučavanje povijesti), Petnaesta konferencija udruge EUROCLIO, 31. ožujka – 5. travnja 2008, West England University, Bristol

EUROCLIO, europska udruga nastavnika povijesti u suradnji s nacionalnom udrugom svake godine u drugoj zemlji organizira svoju konferenciju sa stručnim usavršavanjem.

Tema petnaeste po redu konferencije bila je *The Past in the Present; Identity, Diversity and Values* (Prošlost u sadašnjosti; istraživanje identiteta, različitosti i vrijednosti kroz podučavanje povijesti), a održana je od 31. ožujka do 5. travnja 2008. na Sveučilištu West England u engleskom gradu Bristolu.

Program je tradicionalno bio bogat zanimljivim predavanjima i radionicama uglednih profesora iz Velike Britanije i šire, ali i terenskom nastavom na historijskim lokalitetima. Konferencija je pružala i mogućnost razmjene iskustava s nastavnicima iz 38 država Europe i Izraela.

Iz predavanja o podučavanju povijesti u Engleskoj te izvješću o novom kurikulumu engleskih stručnjaka dr. Dean Smarta i Jerome Freemana doznajemo da se naglasak postavlja na istraživanju načina kako je prošlost oblikovala identitet, razmjenu kultura, vrijednosti i stavova te istraživanju veza osobne, obiteljske i lokalne povijesti sa širim povijesnim kontekstom. Naglašava se i potreba razvitka vještine upotrebe ICT u učeničkom istraživanju, kategoriziranju i prezentiranju

informacija. Istaknuto je da iako je povijest izborni predmet za učenike nakon 11. godine, izuzetno je popularan te učenici u evaluaciji predmeta navode na primjer da su naučili razumjeti događaje te naučili vještinu pisanja eseja.

Uz koncepte koji su tradicionalno važni u engleskom sustavu podučavanja povijesti kao što su istraživanje, dokazi, interpretacije, značenje, komunikacija, uzročnost i različitost, novi je trend naglasak i na kronologiju.

Profesor Chris Culpin u svom predavanju *History and identity* govorio je različitim razinama identiteta od osobnog, lokalnog, nacionalnog do internacionalnog koji bi trebali biti prisutni u proučavanju prošlosti jer sužavanje na jedan identitet i suprotstavljanje s drugim put je do zloupotrebe povijesti. Podučavanje svakodnevnog života ljudi kroz vrijeme preko pitanja kako živim, kako provodim slobodno vrijeme, koliko sam slobodan, koliko moram raditi, koje mi vrste opasnosti prijete omogućuju upoznavanje s duhom vremena te uočavanje različitosti života u isto vrijeme, na istom mjestu, u istoj društvenoj skupini i time postizanja važnog cilja podučavanja povijesti.

Zanimljiva je bila i radionica profesora Iana Dawsona, *Koncept različitosti*, koja je za cilj imala upoznavanje s prednostima i nedostacima generalizacije, te pokazati kako učenici mogu učiti kroz fizičku aktivnost – kretanjem po učionici, učiti osim toga o različitim interpretacijama i selekciji povijesnih izvora. Kao primjer poslužila je tema iz rimske povijesti, a postavljeno pitanje bilo je: jesu li voljeli ili mrzili Rimsko carstvo

pojedinci koji predstavljaju pojedine slojeve (npr. rob koji se proslavio kao vozač kola u utrkama, bogati Rimljanin koje je postao kršćanin, udovica bogatog Rimljana, sluškinja i sl.). Učenici moraju argumentirati svoje odgovore, a postavlja im se i pitanje koga bi da su povjesničari uzeli za primjer da su uspjeli ili propali u Rimskom carstvu.

Izraelski profesor Eyal Naveh predstavio je udžbenik na kojem je radila skupina izraelskih i palestinskih profesora. Pokušaj je to udžbenika koji donosi dvije paralelne priče za povijest 20. stoljeća kroz multiperspektivne interpretacije umjesto konfliktnih događaja.

Bila su tu još predavanja Christine Counsell o poticanju analitičkog razmišljanja o povijesnim različitostima i povijesnim promjenama, Michaela Rileya i Jamie Byroma o elementima koji oblikuju, ali potresaju identitet, Bena Walsha o upotrebi ICT u nastavi povijesti te Michaela Madisona, državnog inspektora, o rezultatima pregleda stanja podučavanja povijesti u Velikoj Britaniji.

U Muzeju Britanskog imperija i Commonwealtha održane su radionice o trgovini robljem, na terenu u dvorcima iz elizabetinskog doba pokazane su mogućnosti provođenja terenske nastave povijesti.

U posjetu školama Bristola mogle su se uočiti razlike života u Velikoj Britaniji. Škole u gradu gdje uglavnom živi imigracijska populacija (od afrokaribske do brojne zajednice doseljenika iz Poljske) ne mogu se mjeriti po opremljenosti sa školama u okolici gdje živi bijela engleska srednja klasa.

I na kraju na Generalnoj skupštini mogli smo čuti da nakon razdoblja krize EUROCLIO opet uživa značajnu financijsku potporu institucija Europske unije što daje nadu za djelovanje u budućnosti. U upravno tijelo izabrana su dva nova člana pa je tako sada, osim predsjednice iz Islanda, čine još Nizozemac, Grkinja, Ukrajinka, Englez, Šveđanin i Slovenka.

Iz Hrvatske udruge nastavnika povijesti do sada su na skupovima EUROCLIA

mogli sudjelovati sudionici projekta *History in action* zahvaljujući njegovoj financijskoj podršci. Završetkom tog projekta postavlja se pitanje odlaska na slijedeću konferenciju na Cipar iduće godine jer putovanje i boravak tjedan dana teško mogu biti dostupni financijskim mogućnostima naših nastavnika.

Svjetlana Vorel